

Creditreform Latvijā SIA
kredītmenedžmenta pētījums

**PĀRDOŠANAS NOSACĪJUMI UN
MAKSĀJUMU KAVĒJUMI
VIETĒJOS DARĪJUMOS STARP
JURIDISKĀM PERSONĀM 2012.GADĀ**

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

2013.g. maijs

SATURS

SATURS.....	2
IEVADS	3
LĪGTIE APMAKSAS NOSACĪJUMI	4
VIDĒJIE MAKSĀJUMU KAVĒJUMI	6
KAVĒTO MAKSĀJUMU STRUKTŪRA	7
KLIENTU MAKSĀŠANAS DISCIPLĪNA	10
KLIENTU NOVĒRTĒŠANA UN MAKSĀJUMA KAVĒJUMU PROBLĒMU RISINĀŠANA	11

IEVADS

Creditreform Latvijā SIA jau piecpadsmito gadu ir veikusi aptauju par pārdošanas nosacījumu un maksājumu kavējumu tendencēm komercdarījumos starp juridiskām personām Latvijas iekšējā tirgū. Pētījuma mērķis ir apzināt situāciju Latvijā kavēto maksājumu jomā dažādās uzņēmējdarbības nozarēs, noskaidrot, kā mainījusies klientu rēķinu apmaksas disciplīna, kādas problēmas rada kavētie maksājumi un kā tās tiek risinātas.

Aptauja izlases veidā tika veikta uzņēmējdarbības sektoros, kuros preču un pakalpojumu pārdošana uz pēcapmaksu ir būtiska. Pateicamies visiem uzņēmumiem, kuri piedalījās šī pētījuma tapšanā!

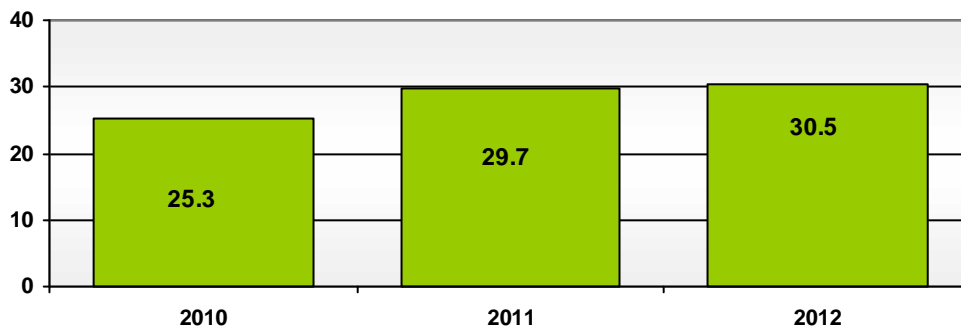
Pagājušajā gadā Latvijas ekonomika ar mainīgām sekmēm turpināja atkopties no krīzes. Neraugoties uz nelabvēlīgo situāciju ārējos tirgos, visumā sekmīgi attīstījies viena no vadošajām nozarēm – rūpniecība. Rūpniecības produkcijas izlaide, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, palielinājusies par 6.2%, sasniedzot vienu no straujākajiem pieauguma tempiem Eiropas Savienībā. Galvenā izaugsmes nodrošinātāja bijusi apstrādes rūpniecība, kur ražošanas apjoms pieaudzis par 9.3%. Nozares attīstības balsts bijis un joprojām ir eksports. Būtiskākais - kopējais rūpniecības produkcijas apjoms 2012.gadā ir pārsniedzis pirmskrīzes līmeni un tās izaugsme bijusi straujāka kā kaimiņvalstīs – Lietuvā (+4.3%) un Igaunijā (+0.4%). Pozitīvas pārmaiņas notikušas arī būvniecības nozarē, kurā pēc 2011.gada kopējiem zaudējumiem 17.8 milj./Ls apmērā, 2012.gadā atkal atgriezies pie peļņas (59.8 milj./Ls), lai gan pēc apgrozījuma nebūt nav sasniegts augstākais pirmskrīzes līmenis. Pērn kopumā sekmīgi attīstījušās transporta, informācijas un komunikācijas pakalpojumu, kā arī tirdzniecības nozares.

LĪGTIE APMAKSAS NOSACĪJUMI

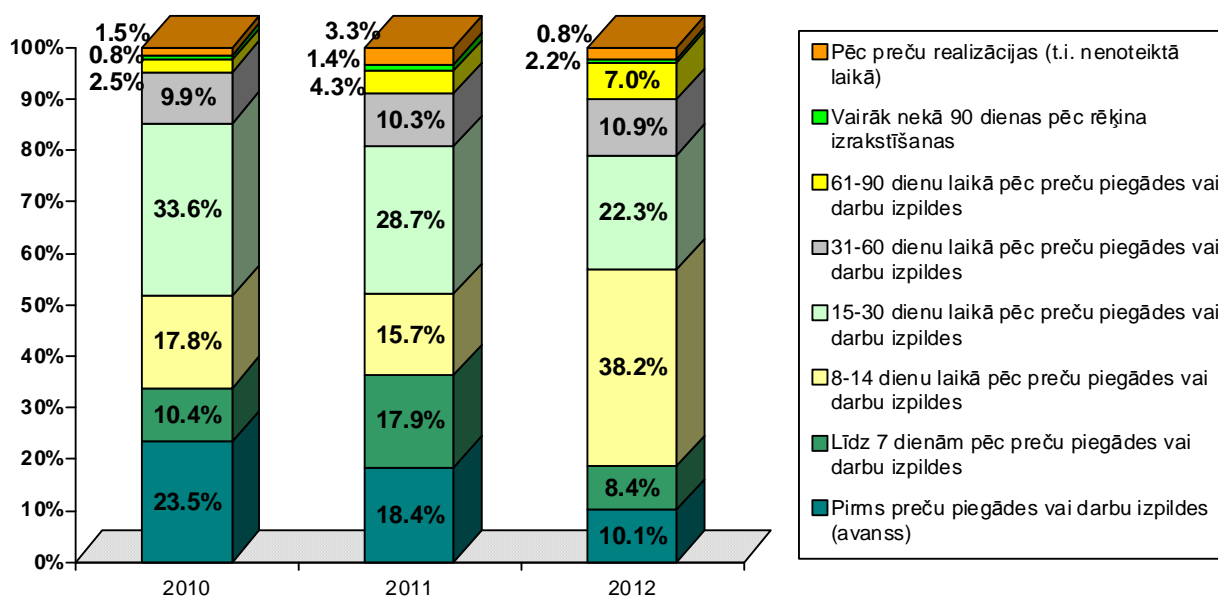
Līdzīgi kā pērn, arī 2012.gadā uzņēmēji ar lielāku pārliecību veikuši darījumus ar pēcapmaksu.

2012.gadā līgumos noteiktais vidējais darījumu apmaksas termiņš bijis 30.5 dienas pēc preču piegādes vai darbu izpildes un tas ir par 0.8 dienām jeb 2.7% garāks, kā 2011.gadā.

1.attēls. Vidējie līgtie maksājumu termiņi Latvijā 2010.-2012.g. dienās pēc preču piegādes vai darbu izpildes

2.attēls. Noteiktie maksājumu termiņi Latvijā 2010.-2012.g. Procentos no kopējā darījumu skaita

Pētījums atspoguļo tendenci 2012. gadā līgumus slēgt uz klientiem labvēlīgākiem nosacījumiem ar garāku apmaksas termiņu. Ja 2010. gadā 23,5% gadījumos no visiem darījumiem uzņēmēji noteica simtprocentīgu priekšapmaksu pirms preču piegādes vai darbu izpildes, tad 2011. gadā tie bija 18,4% no visiem darījumiem, savukārt 2012. gadā darījumi ar apmaksu pirms preču piegādes vai darbu izpildes veidoja vien 10,1% no visiem darījumiem. Straujāk, kā iepriekšējos gadus, ir pieaudzis darījumu skaits ar noteikto apmaksas termiņu no 8 līdz 14 dienām pēc preču piegādes vai darbu izpildes – par 22,5%, līdz ar to šāds apmaksas termiņš šogad ir ticis noteikts biežāk, kā pērn, kad vairums uzņēmēju līgumos paredzēja 15-30 apmaksas dienu termiņu pēc preču piegādes vai darbu izpildes. Kopā ņemot apmaksas nosacījumus pirms preču piegādes un darījumus ar termiņu līdz 14 dienām pēc preču piegādes, šādi darījumi veido 56,7%, kas ir par 4,7% vairāk kā 2011.gadā. Tas liecina, ka kopumā sadarbības nosacījumi ir piesardzīgi un šādu darījumu skaits turpina pieaugt.

Par vienu procenta punktu 2012.gadā ir pieaudzis darījumu skaits, kur apmaksas nosacījumi pēc preču piegādes vai darbu izpildes ir noteikti vairāk kā 61 diena un veido 10% no visiem darījumiem, 2011.gadā šādi darījumi veidoja 9%, savukārt 2010.gadā to bija 4,8%.

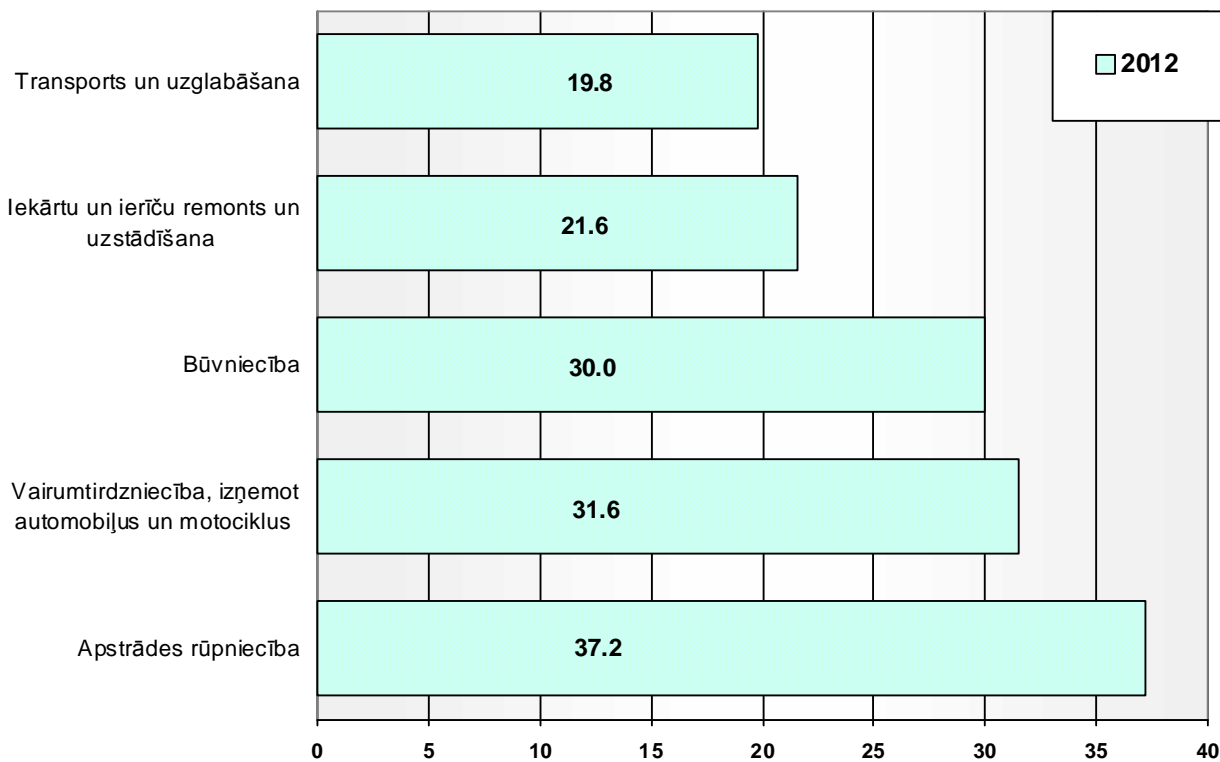
Kopumā 2012.gada pētījuma dati norāda, ka uzņēmēji vēl ļoti piesardzīgi izvērtē komerc kredīta piešķiršanu saviem preču un pakalpojumu pircējiem. Tam par iemeslu ir gan pašu uzņēmumu minimālās iespējas pietiekamas naudas plūsmas nodrošināšanā, gan arī bailes no iespējamiem maksājumu kavējuma riskiem.

Atsevišķās svarīgākajās biznesa nozarēs līgto darījumu skaits uz atliktā maksājuma nosacījumiem bijis manāmi *dinamiskāks*. Nozaru griezumā 2012.gadā līgtie apmaksas nosacījumu termiņi pagarinājušies visos apskatītajos sektoros.

Visstraujāk līgumos noteiktie apmaksas termiņi par precēm vai pakalpojumiem pagarinājušies *apstrādes rūpniecības nozarē un pērn veidoja vidēji 37.2 dienas pēc preču piegādes*, savukārt 2011.gadā vidēji bija 25,9 dienas. Tas saistīts ar veiksmīgu rūpniecības atkopšanos, ko nodrošina saražotās produkcija novirzīšana uz eksporta tirgiem, līdz ar to ļaujot lielam skaitam uzņēmumu ievērojami uzlabot savu finansiālo stāvokli un kredītspēju.

Skaitliski līdzīgas izmaiņas notikušas *būvniecības, transporta un uzglabāšanas un vairumtirdzniecības, izņemot automobiļus un motociklus* nozarēs. Būvniecības nozarē vidējais noteiktais apmaksas termiņš 2012.gadā noteikts 30.0 dienas, salīdzinot ar 26.8 dienām 2011.gadā.

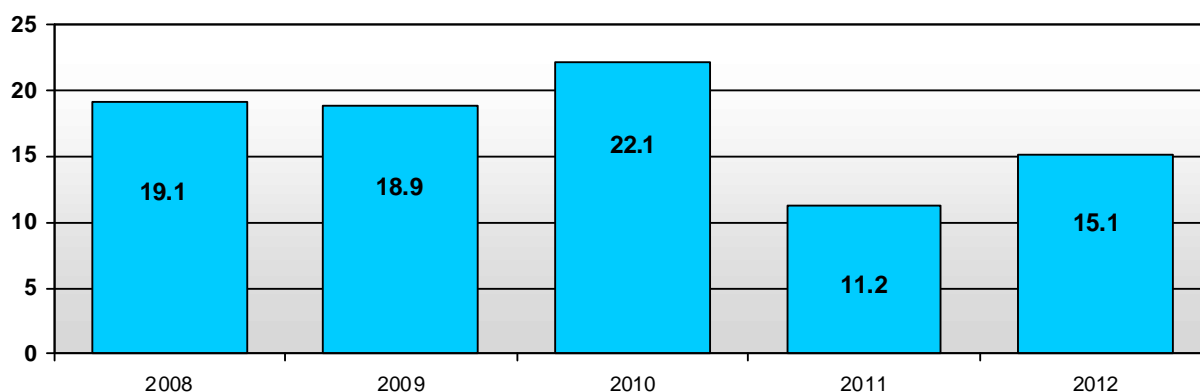
3.attēls. Vidējie noteiktie maksājumu termiņi atsevišķās nozarēs 2012.g. (dienās pēc preču piegādes vai darbu izpildes)

VIDĒJIE MAKSĀJUMU KAVĒJUMI

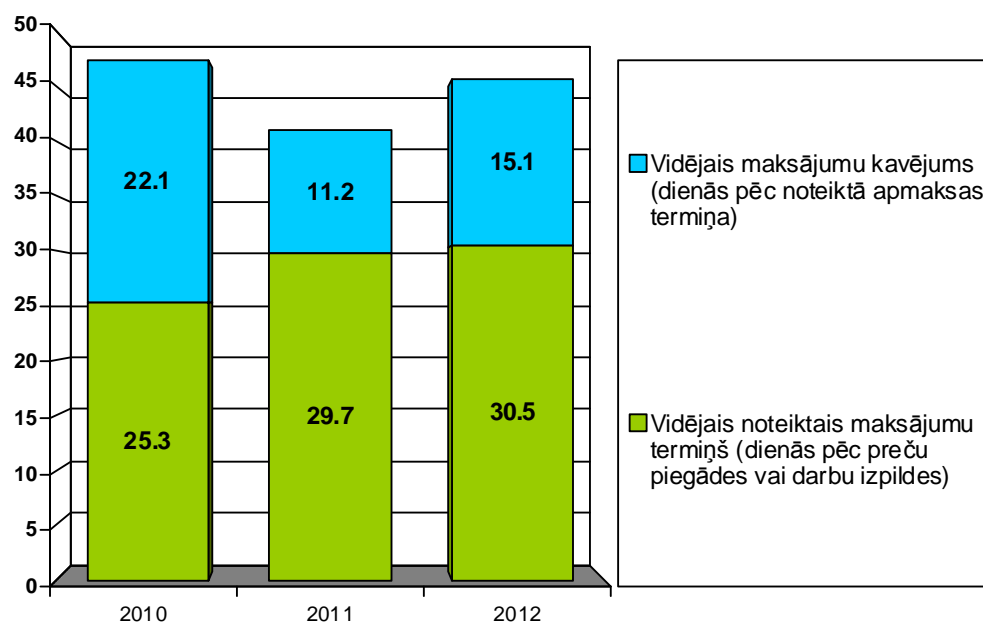
Pagarinoties noteiktajiem apmaksas termiņiem, 2012.gadā vidēji palielinājies arī maksājumu kavējumu ilgums. Pērn vidējais maksājuma kavējums ir 15.1 diena, kas ir par 3.9 dienām ilgāk kā 2011.gadā. Iepriekšējo gadu maksājumu kavējuma rādītāji parāda, ka 2012.gada vidējais maksājumu kavējums dienās vēl jo projām ir stipri mazāks, kā tas bijis 2008., 2009., un 2010.gadā, lai arī ir manāma tendence pagarināties. Tas skaidrojams ar asāku konkurenci preču un pakalpojumu noieta tirgos, īpaši ārējos. Lai saglabātu savas iepriekšējās pozīcijas, uzņēmēji kļuvuši nedaudz pielaidīgāki attiecībā uz klientu maksātspējas risku izvērtēšanu. Šis apstāklis arī atstājis negatīvu iespaidu uz klientu rēķinu maksāšanas disciplīnu.

4.attēls. Vidējie maksājumu kavējumi Latvijā 2008-2012.g.

Debitoru parādu aprite (saskaitot vidējo līgumos noteikto termiņu ar vidējo maksājumu kavējumu dienu skaitu), pēc pētījuma datiem, 2012.gadā palēninājusies. Ja salīdzina ar 2011.gada 40.9 dienām, 2012.gadā debitoru parādu aprite bijusi par 4.7 dienām ilgāka – 46.1 diena.

5.attēls. Debitoru parādu aprite Latvijā 2010-2012.g.

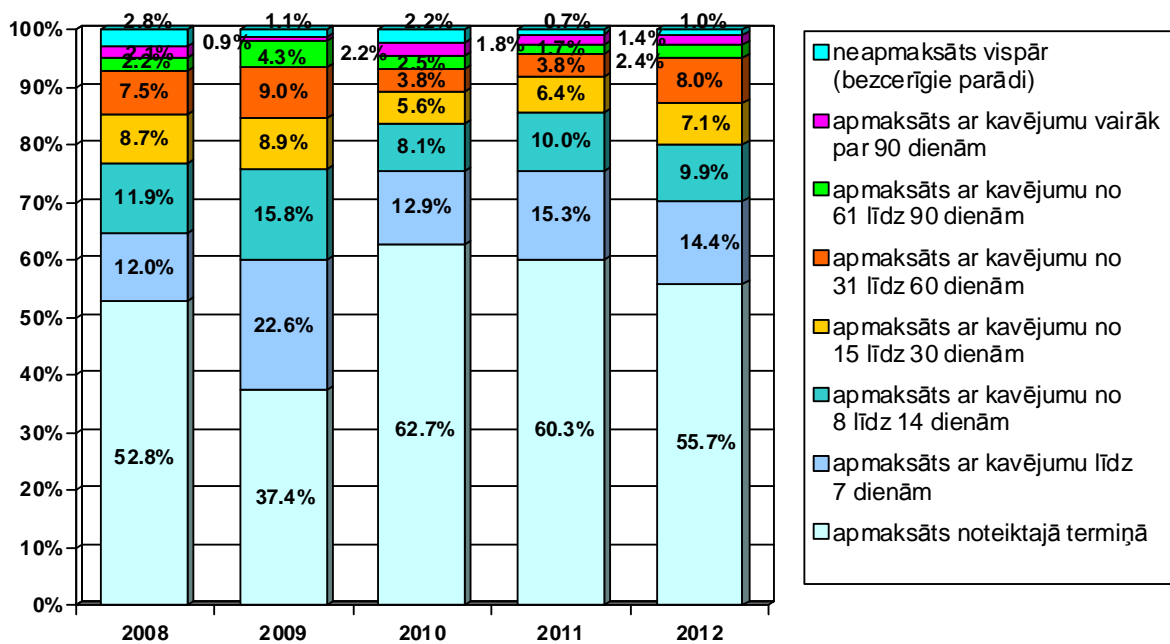

KAVĒTO MAKSĀJUMU STRUKTŪRA

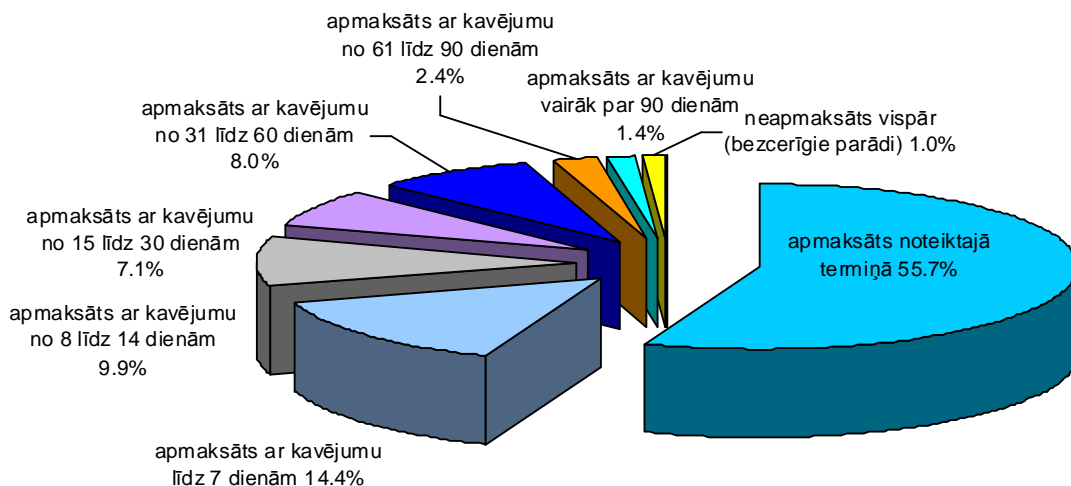
Pētījuma dati liecina, ka 2012.gadā samazinājies savlaicīgi apmaksāto rēķinu skaits. Bez kavējumiem līgumos noteiktajos termiņos 2012.gadā veikti vairāk nekā puse (55,7%) maksājumu, lai gan pēdējos trijos gados maksāšanas disciplīnai bijusi neliela tendence pasliktināties. Šī tendence saglabājas, ja pieskaita samērā īsos apmaksas kavējumus līdz 7 dienām, kurus vairāk varētu vērtēt kā elementāru maksājumu kārtošanas nedisciplinētības izpausmi.

Pieredze rāda, ka daļa īslaicīgo maksājumu kavējumu rodas dažādu ārēju apstākļu rezultātā un nereti tā nav apzināta nemaksāšana, tādēļ par būtisku kavējumu tiek uzskatīts rēķinu apmaksas kavējums virs 31 dienai. Pagājušajā gadā būtiski pieaudzis maksājumu kavējumu skaits ar kavējumu no 31 līdz 60 dienām pēc noteiktā apmaksas termiņa, 2012.gadā veidojot 8%, salīdzinot ar 3,8% 2011.gadā. Savukārt vispār neapmaksāto parādu daļa (bezcerīgie parādi) saglabājusies 2011.gada līmenī - 1%.

6.attēls. Maksājumu kavējumi Latvijā 2008-2012.g. (% no kopējā darījumu skaita) dienās pēc noteiktā maksājumu termiņa

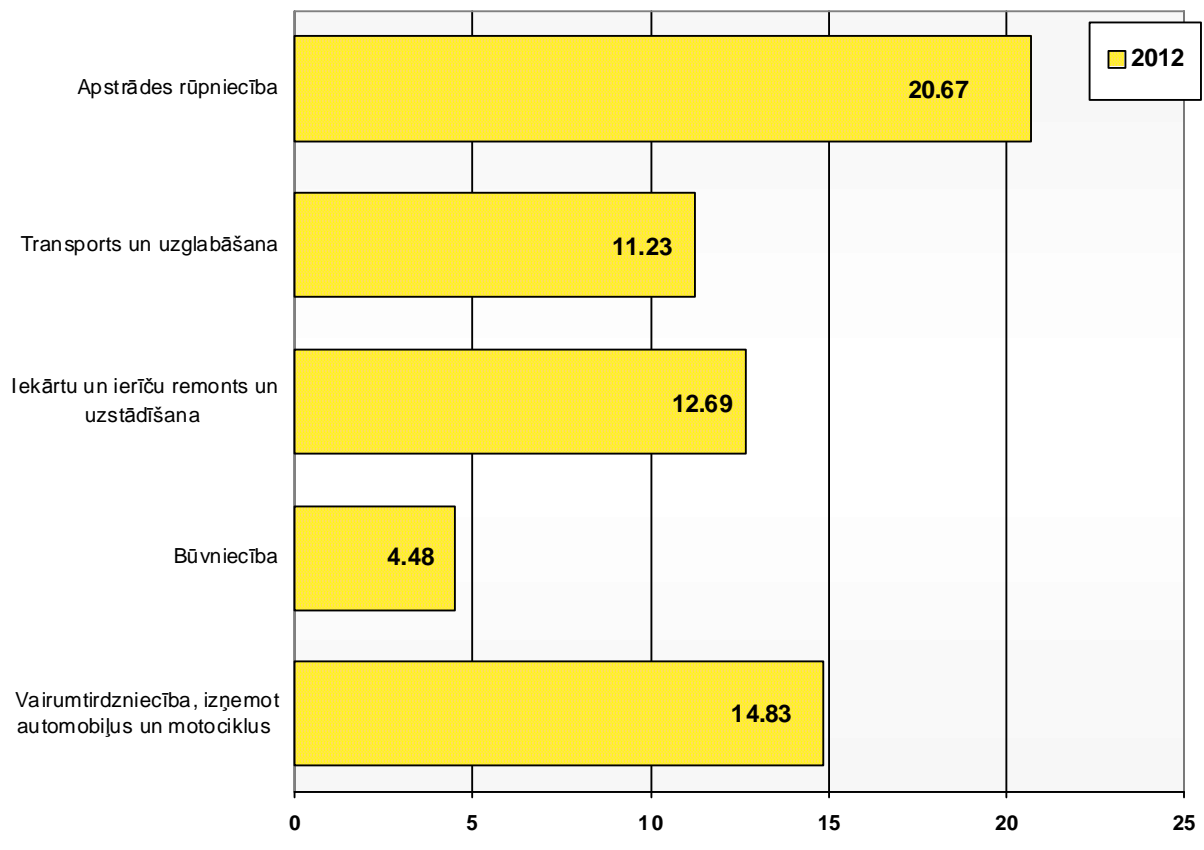
7.attēls. Maksājumu savlaicīgums Latvijā 2012.g. dienās pēc noteiktā maksājumu termiņa

Nozaru griezumā maksājumu kavējumi ir atšķirīgi dažādās nozarēs. 2012. gadā rēķinus ar mazāko kavējumu apmaksāja tieši būvniecības nozares uzņēmumi – 4.5 dienās. Kopumā būvniecības nozares maksāspēju Latvijā varētu iedalīt divās kategorijās – maksāspējīgā daļa un problemātiskā. Šobrīd ar sliktu maksāspēju pēc CrefoScore maksāspējas vērtējuma novērtēts 48.3% būvkomersantu. Savukārt otra daļa novērtējama ar ļoti labu un labu maksāspēju. Tajā skaitā ir arī būvniecības nozares lielākie uzņēmumi kuri spējuši ievērojami paaugstināt savus kredītreitinga rādītājus un ņēmuši dalību pētījumā.

2012. gadā visvēlāk tiek apmaksāti apstrādes rūpniecības nozares uzņēmumu rēķini (vidējais kavējums 20.7 dienas).

8.attēls. Vidējie maksājumu kavējumi atsevišķās nozarēs 2012.g. dienās pēc noteiktā maksājumu termiņa

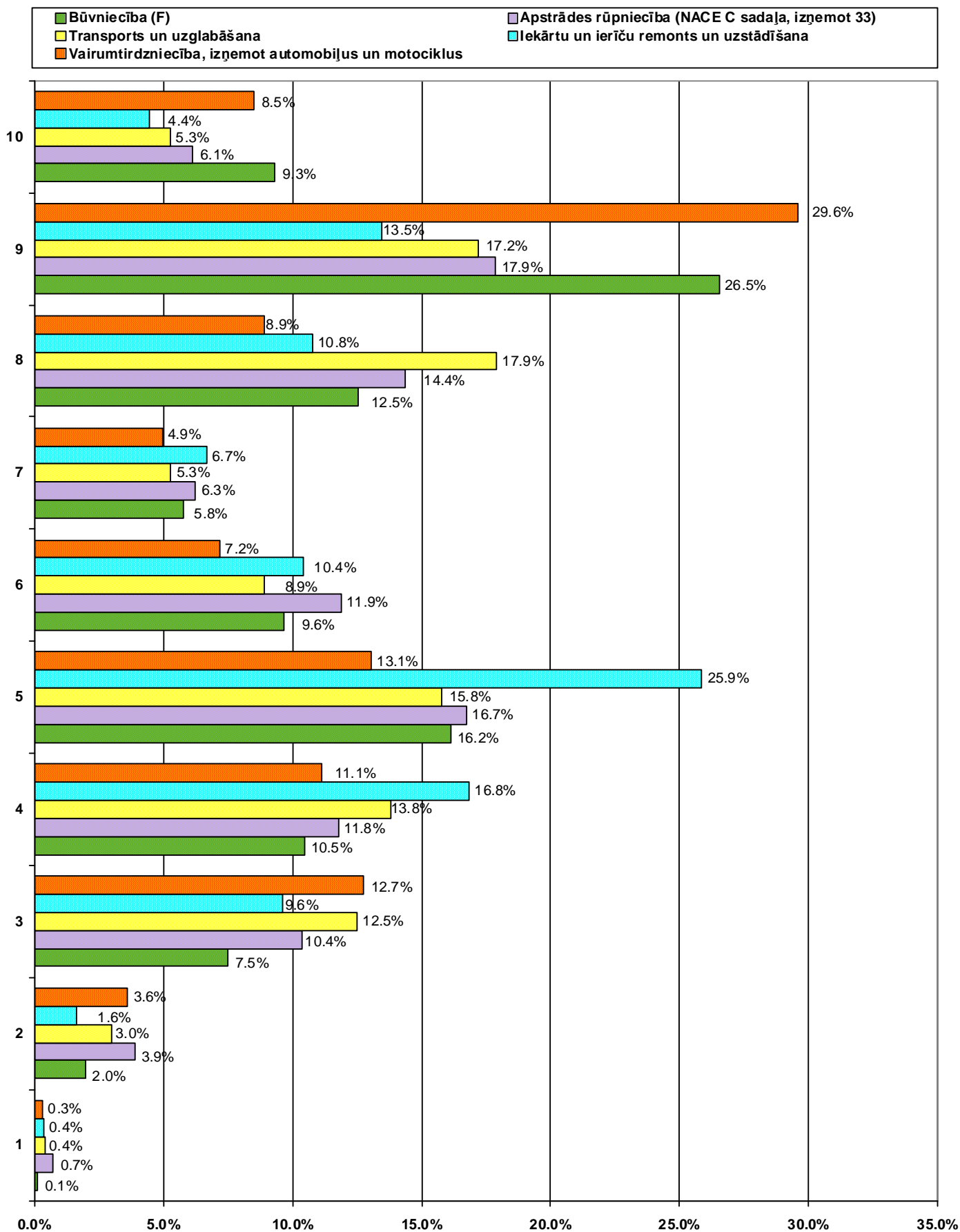

Lai saprastu tendences un kopējo uzņēmumu maksāspējas situāciju Latvijā, pētījuma datu apstrādei pievienota CrediWeb portāla uzņēmumu maksāspējas analīze.

Negatīvu ietekmi uz klientu maksāšanas disciplīnu atstāj tas, ka atsevišķās nozarēs pārlieku lielu īpatsvaru veido uzņēmumi, kuru maksāspēja novērtējama kā sliktā un ļoti sliktā, vai arī tie atrodas maksātnespējas/ likvidācijas stāvoklī. Vairumtirdzniecībā, izņemot automobiļus un motocikļus šādā finansiālajā stāvoklī atrodas 47% no kopējā uzņēmumu skaita, iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apakšnozarē šādu komersantu ir vēl vairāk – 48,3%. Detalizētu uzņēmumu procentuālu sadalījumu par CrefoScore* maksāspējas riska klasēm sniedz 9.attēls (pēc stāvokļa uz 2013.g. aprīli).

* **CrefoScore** - indekss, kurš norāda varbūtību, ar kādu uzņēmums nepildīs tekošās saistības turpmāko 12 mēnešu laikā. Viegļākai un ātrākai uztverei izveidotas 10 CrefoScore riska klases no viens līdz desmit, kur pirmā līdz astotajai klasei uzrāda uzņēmuma maksāspēju. Savukārt, deviņtajā riska klasē uzņēmums nonāk, ja tam pēdējā gada laikā ir reģistrēts būtisks maksājumu kavējumu apjoms, bet desmitajā – ja uzņēmums ir maksātnespējīgs, vai arī norisinās tās reorganizācijas vai likvidācijas procesi.

9.attēls. Uzņēmumu procentuālais sadalījums CrefoScore riska klasēs 2013.g.aprīlī pa nozarēm

KLIENTU MAKSĀŠANAS DISCIPLĪNA

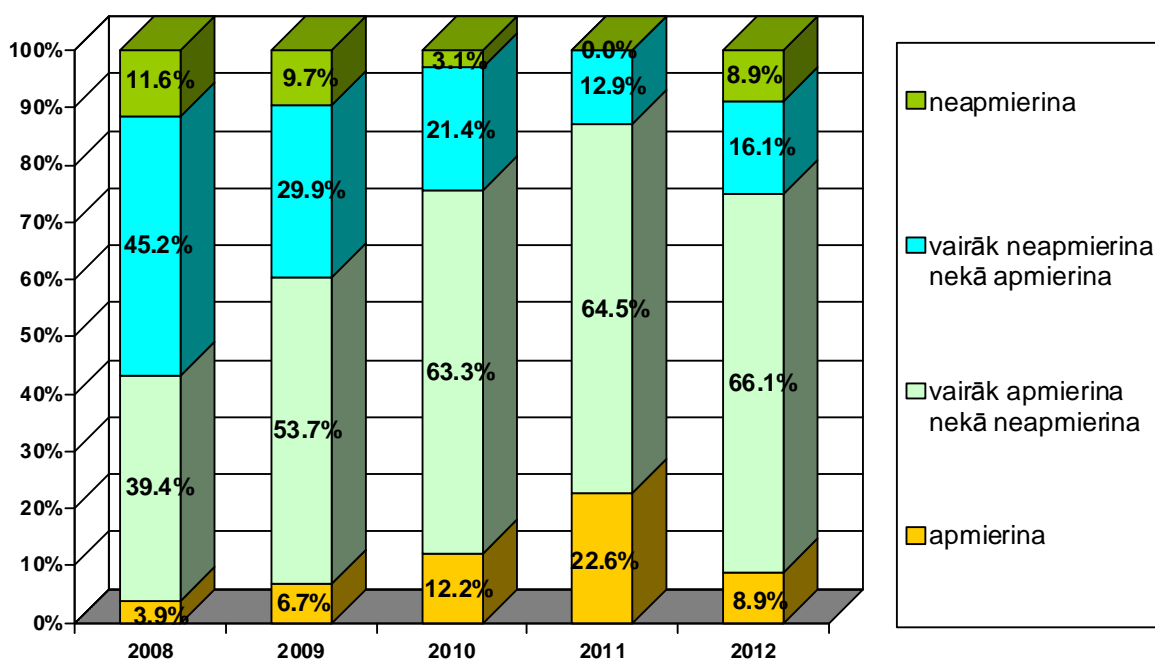
Palielinoties noteiktajiem apmaksas termiņiem un pieaugot maksājumu kavējumiem, uzņēmēju apmierinātība ar klientu rēķinu maksāšanas disciplīnu ir samazinājusies.

Vairāk kā uz pusi (no 22.6% 2011.gadā uz 8.9% 2012.gadā) ir samazināties apmierināto uzņēmēju skaits un šobrīd šis rādītājs atrodas 2010.gada līmenī. Savukārt strauji ir pieaudzis ar klientu maksāšanas disciplīnu neapmierināto uzņēmēju skaits, kas veido 8.9%.

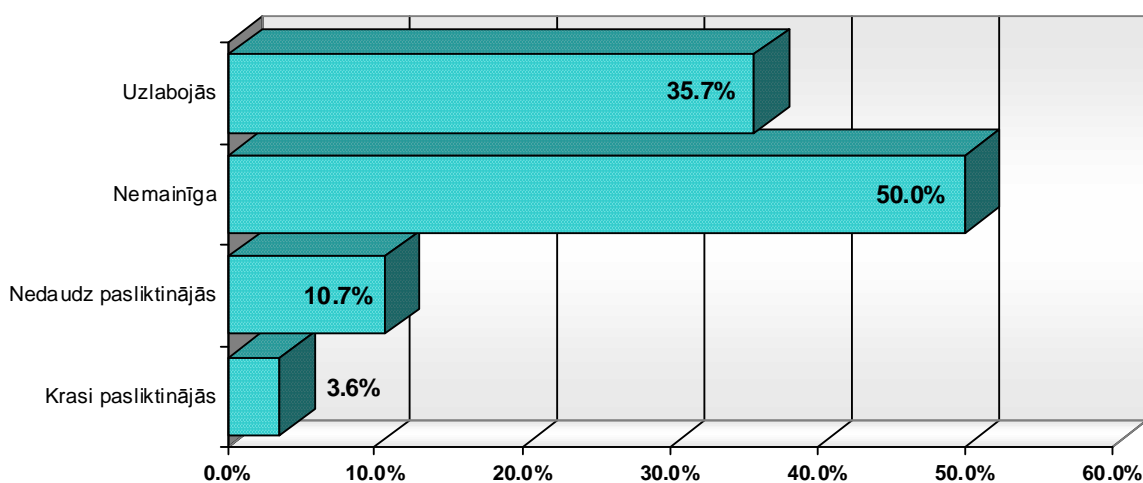
Uzņēmēju skaits, kas savu klientu rēķinu apmaksāšanas disciplīnu vērtē vairāk vai mazāk pozitīvi, ir saglabājies 2011.gada līmenī.

Klientu rēķinu apmaksāšana 2012.gadā lielākajai daļai uzņēmēju saglabājusies nemainīga kā 2011.gadā, bet 35.7% klientu pat novērojuši tendenci rēķinus apmaksāt savlaicīgāk.

10.attēls. Uzņēmēju apmierinātība ar klientu maksāšanas disciplīnu 2008-2012.g.

11.attēls. Klientu maksāšanas disciplīnas izmaiņas 2012.gadā, salīdzinot ar 2011.gadu

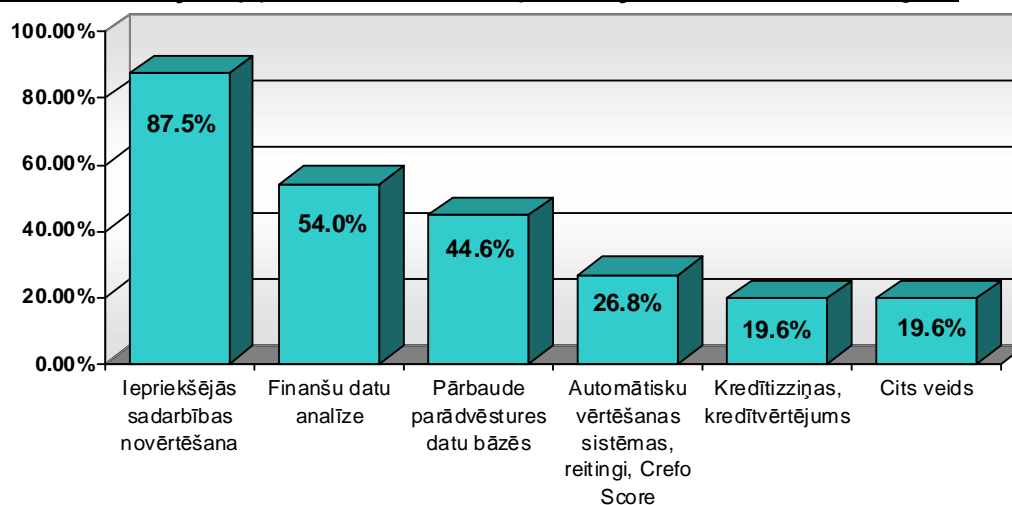

KLIENTU NOVĒRTĒŠANA UN MAKSĀJUMA KAVĒJUMU PROBLĒMU RISINĀŠANA

Lai nodrošinātos pret klientu, sadarbības partneru nemaksāšanas risku, 91.1% uzņēmēji pirms sadarbības ar jaunu vai esošu partneri pārbaudījuši tā maksātspēju un izvērtējuši iepriekšējās sadarbības rezultativitāti.

Līdzīgi kā iepriekšējos gadus, arī 2012.gadā lielākā daļa uzņēmumu sadarbības partnera novērtēšanai būtisku nozīmi piešķir iepriekšējās sadarbības novērtējumam. Būtiska uzņēmumu daļa papildus analizē klienta finanšu rādītājus un pārbauda to maksātspēju parādvēstures datu bāzēs. Lai novērtētu savus klientus, uzņēmēji izmanto visdažādākās metodes - sākot no papildus informācijas meklēšanas internetā, uzņēmumu apmeklēšanas klātienē, beidzot ar atsauksmju apzināšanu no citiem partneriem un piegādātājiem.

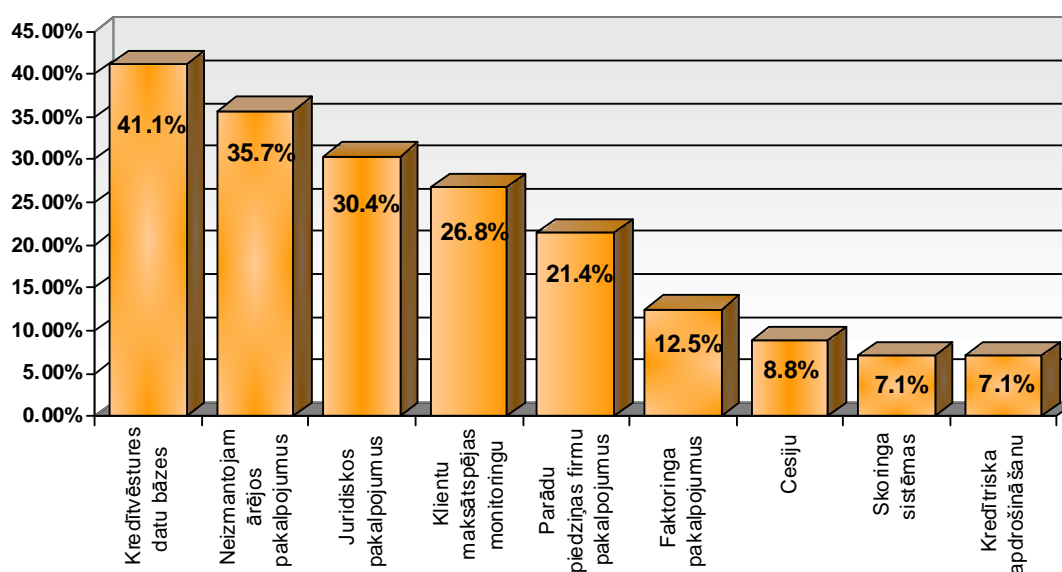
12.attēls. *Kā uzņēmēji pārliecinās, vai klienti pildīs uzņemtās saistības, 2012.gadā*

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2012.gadā liela daļa uzņēmēju, saskaroties ar klientu nemaksāšanu, problēmas risināšanai piesaistījuši profesionālu ārpakalpojumu sniedzēju. Lielākā daļa (41.1%) uzņēmēju laikus pārbauda sadarbības partnera spēju maksāt izmantojot kredītvēstures datu bāzes.

Pērn būtiski pieaudzis to uzņēmēju skaits, kuri kavēto maksājumu problēmu risināšanai nav piesaistījuši ārpakalpojumu sniedzējus.

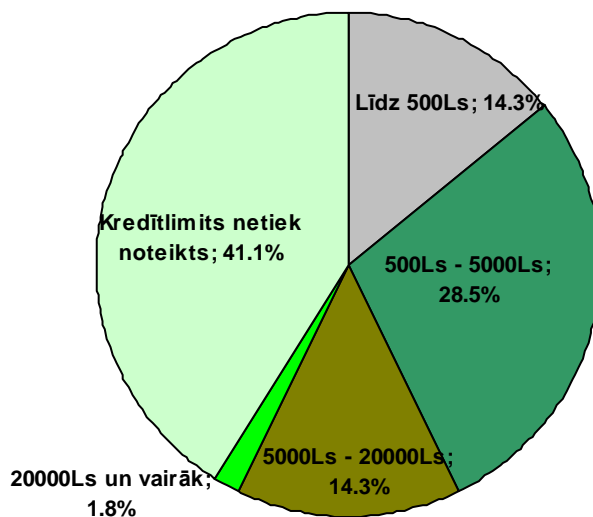
13.attēls. *Profesionālo pakalpojumu izmantošana kavēto maksājumu problēmu risināšanai 2012.gadā.*

Lai nodrošinātos pret gadījumiem, kad darījuma apjomi pārsniegtu sadarbības partnera finansiālās iespējas, vairāk kā puse (57.1%) uzņēmēju saviem klientiem 2012.gadā noteikuši kredītlimitus.

Noteiktie kredītlimitu apjomi lielākajai daļai uzņēmumu ir bijuši robežās no 500Ls līdz 5000Ls. Līdzīgās daļās ir noteiktie kredītlimitu apjomi līdz 500Ls un robežās no 5000Ls līdz 20000Ls – 14.3%. Kredītlimiti, kuru apjomi pērn noteikti 20000Ls un vairāk veido 1.8% gadījumu.

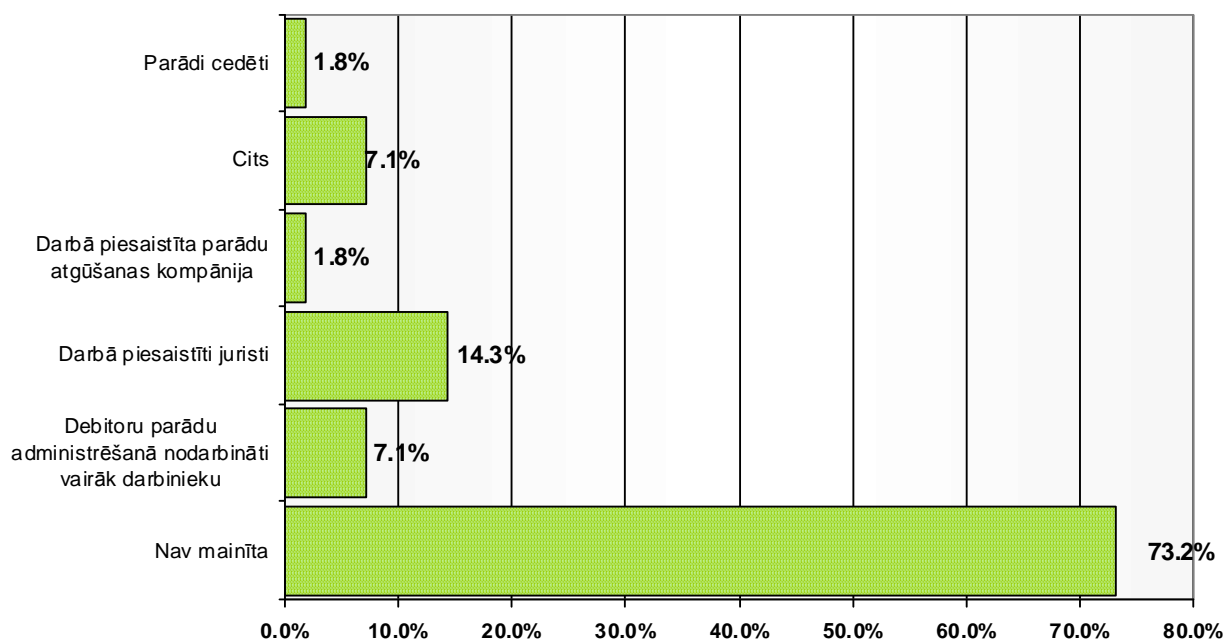
14.attēls. Noteiktie kredītlimitu apjomi 2012.gadā

Pērn uzņēmēji būtisku nozīmi piešķirušī individuāli izstrādātām parādu administrēšanas procedūrām, lai izvairītos no situācijām, kad esošie parādi kļūst bezcerīgi un neatgūstami. 2012.gadā lielākā daļa, 73.2%, uzņēmēju bija stingri pieturējušies pie iepriekšējos gados izstrādātas procedūras un neko parādu administrēšanas procedūrās nav mainījuši. Nozīmīga daļa uzņēmēju pērn darbā piesaistījuši juristus – 14.3%.

Pērn pusei respondentu samazinājušies zaudējumi no bezcerīgiem debitoriem, salīdzinot ar 2011.gadu vidēji par 9.8%. Savukārt izmaksas, kas saistītas ar debitoru administrēšanu un parādu piedziņu, salīdzinot ar 2011.gadu vairāk kā 55.4% uzņēmēju saglabājuši 2011.gada līmenī.

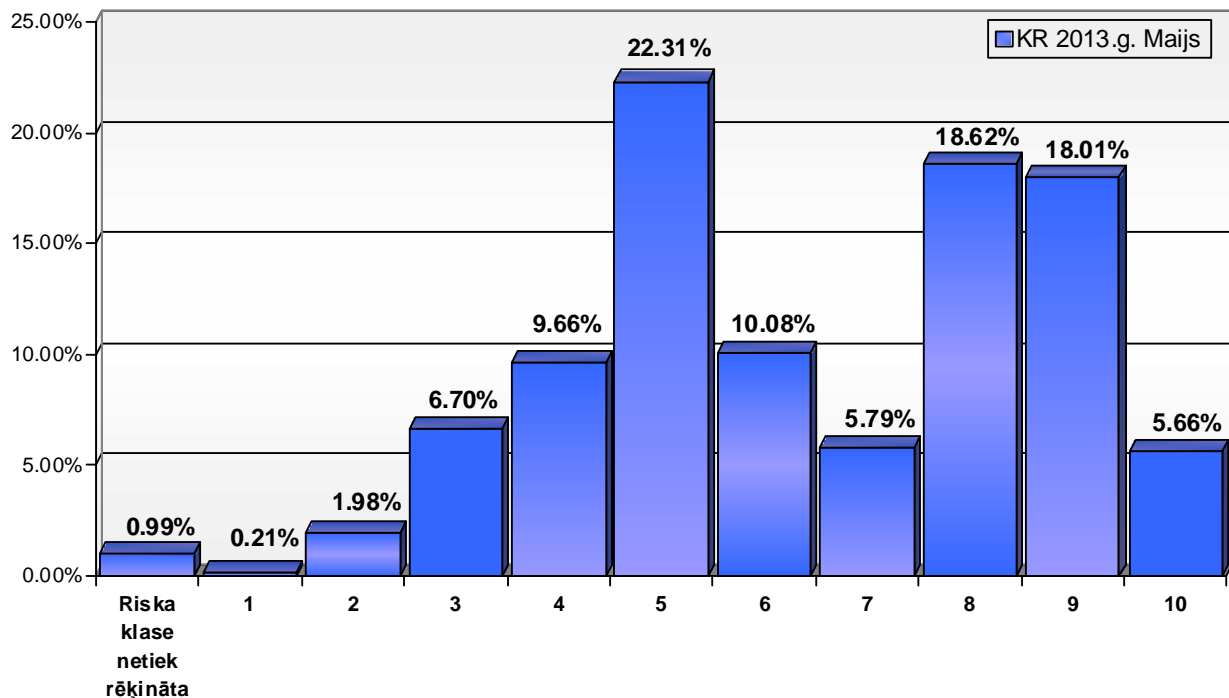
15.attēls. Vai 2012.gada laikā uzņēmēji mainījuši parādu administrēšanas procedūru

Metode ātrai kredītrisku novērtēšanai

Kā ātri novērtēt uzņēmuma iespēju apmaksāt savas saistības? CrediWeb pieejams unikāls produkts CrefoScore - indekss, kurš norāda varbūtību, ar kādu uzņēmums nepildīs tekošās saistības turpmāko 12 mēnešu laikā. Vieglākai un ātrākai uztverei izveidotas 10 CrefoScore riska klases no viens līdz desmit, kur pirmā līdz astotajai klasei uzrāda uzņēmuma maksātspēju. Savukārt, devītajā riska klasē uzņēmums nonāk, ja tam pēdējā gada laikā ir reģistrēts būtisks maksājumu kavējumu apjoms, bet desmitajā – ja uzņēmums ir maksātnespējīgs, vai arī norisinās tās reorganizācijas vai likvidācijas procesi.

16.attēls. Latvijas Komercreģistra uzņēmumu procentuālais sadalījums CrefoScore riska klasēs 2013.g.maijā.

Latvijas Komercreģistra uzņēmumu CrefoScore apskats parāda, ka lielākā daļa uzņēmumu 2013.gada maijā atrodas piektajā CrefoScore riska klasē ar vidēju maksātspēju (22.3%).

2013.gada maijā kopumā 40.9% Komercreģistra uzņēmumu atrodas pirmajās piecās CrefoScore riska klasēs ar teicamu, ļoti labu, labu maksātnespēju un vidēju maksātspēju.

Maksātspēju zem vidējā līmeņa un saspringtu maksātspēju uzrāda 15.9% Komercreģistra uzņēmumu. 2013.gada maijā būtiska daļa uzņēmumu – 23.7% - atrodas devītajā un desmitajā CrefoScore riska klasēs - sadarbība ar šiem uzņēmumiem nav ieteicama to kredītriska dēļ, kam par iemeslu ir nenokārtotās saistības pret sadarbības partneriem un reģistrēti negatīvi gadījumi kredītvēsturē vai arī jau uzsākti maksātnespējas/likvidācijas procesi.

Maksātspējas vērtējums netiek aprēķināts jaundibinātiem uzņēmumiem, bankām, apdrošināšanas sabiedrībām un uzņēmumiem, kas nodarbojas ar finanšu aktīvu pārvaldi. Šajā kategorijā ietilpst 1% Komercreģistra uzņēmumu.

Izmantojot publikācijās, atsauce uz Creditreform Latvijā SIA obligāta.